

Antalya İli Su Ürünleri Üretici Birliğinin Ortakları ile İlişkilerinin Analizi

Evrım Beyhan ŞEN ŞENSOY^{1*} , Serpil YILMAZ¹

¹ Akdeniz University, Faculty of Fisheries, Konyaaltı-Antalya-Turkey

Ö Z

Üretici örgütleri, ortaklarının sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan, günümüzde ülkelerin gelişmişlik kriteri olarak da kabul edilen yapılardır. Ortakların üretim girdilerini uygun fiyat ile elde edebilmeleri, gelirlerini artırabilmeleri, ürünlerini iyi koşullarda pazarlayabilmeleri ancak etkin bir örgütlenme ile mümkün olabilir. Bu nedenle bu çalışmada Antalya Su Ürünleri Yetiştiricileri Üretici Birliği'nin 35 ortağı ile yüz yüze anket yöntemi ile görüşmeler yapılmıştır. Tam sayım yöntemi yapılan çalışmada, Antalya ilindeki balıkçıların örgütlenme eğilimleri, örgütlenme yapıları ve örgütlenmelerini etkileyen faktörlerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmanın veri toplama aşaması olan anket uygulama dönemi av sezonu dönemi olarak planlanmış ve Kasım 2017- Mart 2018 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Çalışmada, bağlantılı olarak öngörülen veriler için khi kare analizi, üretici örgütü ile ortakları ilişkisini belirleyen etkenleri belirlemek için de çok değişkenli istatistik analizlerinden faktör analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; Su Ürünleri Üretici Birliği'ne ortak olma nedenlerinin başında ekonomik ve teknik destek alabilme amacı gelmekte ise de, ortaklar tarafından üretici birliğinin faaliyetleri yetersiz olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan yine ortaklar tarafından, koşullarının sınırlı olmasına, yeterli desteğe sahip olmamasına ve beklenen başarıyı tam olarak karşılayamamasına rağmen üretici birliklerinin ayakta durma çabaları ve ortak sayılarının giderek artması Antalya'da balıkçıların örgütlenmesi açısından olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilmektedir.

Anahtar kelimeler: Su ürünleri yetiştiriciliği, örgütlenme, üretici birliği, Antalya

MAKALE BİLGİSİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Geliş : 30.04.2021

Düzeltilme : 29.05.2021

Kabul : 30.05.2021

Yayın : 30.12.2021

DOI:10.17216/LimnoFish.930486

* SORUMLU YAZAR

evrimsen1@gmail.com

Phone : +90 535 063 50 36

Fax : +90 242 310 60 85

Analysis of the Relationships of the Antalya Province Aquaculture Producers Union with its Partners

Abstract: Producer unions, which are established with the aim of meeting economic and social needs of its members, are structures that are also accepted as the development criteria of countries today. Nevertheless, it is only with an effective organization, members can obtain production inputs at affordable prices, increase their income, and market their products in good conditions. Accordingly, in this research, a face to face survey was conducted with 35 members of the Antalya Aquaculture Producers Union. Using a full counting method, the study was aimed to reveal organizational tendencies, organizational structures and the factors affecting organization of fish farmers in the Antalya province. The survey application period or the data acquisition phase was the harvest season in between November 2017 and March 2018. In this study, chi-square analysis was used for the connection of envisaged data, and factor analysis method, one of the multi-variable statistical analyses, was used in order to define the factors determining the relationship between the producer's union and its members. According to the research results, although the main reason for becoming a partner to a producer's union is to get economic and technical support, its partners consider the activities of the Antalya Aquaculture Producers Union insufficient. On the other hand, despite the lack of sufficient support and expected success, the efforts of the producer's union to survive and to increase the number of partners can be considered as a positive result for the organization of fish farmers in Antalya.

Keywords: Aquaculture, organisation, producers union, Antalya

Alıntılama

Şen Şensoy EB, Yılmaz S. 2021. Antalya İli Su Ürünleri Üretici Birliğinin Ortakları ile İlişkilerinin Analizi. LimnoFish. 7(3): 285-299. doi: 10.17216/LimnoFish.930486

Giriş

Gelişen dünyada, özellikle küçük ölçekli işletmelere sahip olan üreticilerin, piyasa şartlarında rekabet edebilmek ve hayatta kalabilmek amacıyla

mutlaka bir araya gelerek bir menfaat birlikteliği sağlamaları ve birlikte faaliyet göstermeleri bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu nedenle ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin göstergelerinden biri olarak

kabul edilen örgütlenme, farklı sektörlerde olduğu gibi ülkemiz balıkçılık sektörü için de büyük önem taşımaktadır.

Ancak aynı zamanda, su ürünleri sektörünün çözülmesi gerekli sorunlarının başında da üretici örgütleri yer almaktadır. Oysa 5200 sayılı yasa ile kurulan Su Ürünleri Üretici Birlikleri, su ürünleri piyasasının düzenlenmesi, üreticilerin haklarının korunması ve ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla birçok görevi üstlenmektedir. Ülkemizde halen 31 adet Su Ürünleri Üretici Birliği bulunmakta iken, üretici birliklerinin toplam ortak sayısı 1214'dür. Su Ürünleri Üretici Birlikleri toplam üretici birliklerinin, %3,6'sını oluşturmakta ise de gün geçtikçe sayıları artmaktadır.

Antalya İli özellikle su ürünleri yetiştiriciliğinde önemli yeri olan illerdendir. Nitekim Antalya ve ilçelerinde Su Ürünleri Üretici Birliği'ne ortak olan 56 adet yetiştirici bulunmakta ise de çift kayıt, vefat ve el değiştirme nedeniyle sadece 35 ortak aktiftir (Anonim 2017).

Araştırma alanı olarak seçilen Antalya İlinin iyi bir balıkçılık geçmişi olmasına rağmen, örgütlenme kültürünün yaygın olmaması, balıkçılık faaliyetlerinde üretici birliklerinin etkinliğinin az olması, örgüt ve ortak ilişkilerinde yaşanan sıkıntılar, balıkçılık ürünlerinde üretici birliklerinin aracılığıyla katma değer yaratılmasındaki eksiklikler büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, Antalya ilindeki balıkçıların örgütlenme eğilimleri, örgütlenme yapıları ve örgütlenmelerini etkileyen faktörlerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada, üretici örgütlerinin ortaklar, yönetim ve faaliyetleri açısından incelenmesi, örgütlenmenin etkinliğini ve verimliliğini etkileyen faktörlerin ortaya konulması hedeflenmiştir.

Materyal ve Metot

A Çalışmanın ana kitlesini Antalya İlindeki Su Ürünleri Yetiştiricileri Üretici Birliği'ne ortak olan balıkçılar oluşturduğundan, birincil veriler için araştırma yöntemlerinden yüz yüze anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri toplama aşaması olan anket uygulama dönemi av sezonu dönemi olarak planlanmış ve Kasım 2017-Mart 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Bu amaçla Tarım ve Orman Bakanlığı Antalya İl Müdürlüğü, Antalya Su Ürünleri Yetiştiricileri Üretici Birliği ve kamu kurumlarından elde edilen kayıtlarından da yararlanılarak, pilot anket çalışmaları yapılmıştır. Pilot anket verileri değerlendirildikten sonra çalışmanın amacına uygun olarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve örneklemede tam sayım yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmada ortakların örgütlenme ile ilgili sorunları, talepleri, ortak olma nedenleri, örgütlenme ile ilgili bilinç düzeyleri, algıları, düşünceleri, değerlendirmeleri ve önerileri ile ilgili veriler elde edilmesi planlanmıştır.

Verilerin analizi aşamasında sürekli değişkenler için ortalamaların yer aldığı tablolar ve kesikli değişkenler için frekans tabloları SPSS Statistics 22 programı kullanılarak hazırlanmış ve özet olarak sunulmuştur. Bu özet tablolar sunulurken, kapsama alınan ortakların çeşitli özelliklerine göre gruplar oluşturulmuş, veriler buna göre sunulmuştur. Değişkenlerin gruplar itibarıyla istatistiksel olarak farklı olup olmadığı, çeşitli istatistiksel yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analizlerde tutum ölçeği yöntemlerinden dereceli ölçekler grubunda yer alan likert ölçeği kullanılmıştır (Likert 1967; Turan ve Şimşek 2015). Yargılar için, bu çalışmada 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Bağlantılı olarak öngörülen kesikli değişkenlerin analizi için, uygulanabilir koşulları dikkate alınarak khi kare analizi uygulanırken, değişkenler arasında aynı yapıyı ölçen çok sayıda değişkenden, az sayıda ve tanımlanabilir nitelikte anlamlı değişkenler elde etmeyi amaçlayan faktör analizinden yararlanılmıştır (Kalaycı 2005; Kleinbaum vd. 1997).

Faktör analizinde birinci aşamada bütün değişkenler için bir korelasyon matrisi oluşturulur, ikinci aşamada ise faktörler, değişkenler korelasyon katsayılarına dayanan korelasyon matrisinden çıkarılarak, faktörler ve değişkenler arasındaki ilişkiyi maksimum yapmak için rotasyona tabi tutulur (Özdamar 2010).

$$\begin{aligned} X1-M1 &= L11F1 + L12F2 + \dots L1kFk + \epsilon1 \\ X2-M2 &= L21F1 + L22F2 + \dots L2kFk + \epsilon2 \\ XP-MP &= LP1F1 + LP1F2 + \dots LPkFk + \epsilon P \end{aligned}$$

Denklemdaki L_{ij} =Faktörlerin katsayısı (faktör yükü), i :değişken, j :faktör yükünü (ağırlığı) belirtir. Analizde türetilen yeni değişkenler "Faktör" olarak ifade edilir. Analiz ile gözlenen ve aralarında korelasyon bulunan (X) veri matrisindeki (P) değişkenden gözlenmeyen fakat değişkenlerin bir araya gelmesi ile ortaya çıkan, sınıflamayı yansıtan rastgele faktörlerin ortaya çıkması amaçlanır.

Bu nedenle araştırmada, faktör analizi yöntemi ile çok sayıda değişkene sahip olan üretici birliği ortaklarının örgütlenme nedenleri ve örgütlenme ile ilgili düşünceleri, anlamlı ve az sayıda değişkenler elde edilerek belirlenmeye çalışılmıştır.

Faktör analizinde açıklayıcı değişkenlerin analizinin uygunluk derecesini belirlemek için Kaiser Meyer-Oklin (KMO) testi ile ölçüm yapılmaktadır. KMO örnekleme yeterli ölçütü gözlenen korelasyon katsayılarının büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayısının büyüklüğünü karşılaştırmada kullanılan

bir indekstir. KMO değeri azaldıkça faktör analizi tekniğinin uygulanabilirliğinin de azaldığı dikkate alındığında KMO değerinin 0,90'larda olması çok mükemmel 0,80'lerde iyi, 0,70'lerde orta 0,60'larda düşük ve 0,50'nin altında ise kabul edilemez olarak değerlendirilmektedir. Faktör sayısına karar verilirken dikkate alınan başlıca ölçütler öz değer (Eigenvalue) ve varyans kriterleridir. Genellikle uygulamada öz değer 1'in üzerinde olan faktörler seçilmektedir (Joseph vd. 2009).

Bu araştırmada, Su Ürünleri Üretici Birliği ortaklarının üretici birliğine ortak olma nedenleri 29 başlık altında toplanmış ve likert ölçeği kullanılarak elde edilen verilere faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi sonucunda 3 faktör belirlenmiştir. Su Ürünleri Üretici Birliği ortaklarının üretici birliği ile ilgili düşünceleri ise 45 başlık altında toplanmış ve likert ölçeği kullanılarak elde edilen verilere faktör analizi uygulanmış olup, analiz sonucunda toplam 7 faktör belirlenmiştir.

Bulgular

Araştırmanın yapıldığı bölgede, üretici birliklerinde pazarlama faaliyetinin yapılamaması ortakların en önemli sorunlar arasındadır. Su Ürünleri Üretici Birliği ortaklarının, ürünlerinin pazarlama yerleri incelendiğinde; %77,1'inin restoranlara, %42,9'unun otellere, %37,1'nin perakende ve toptan, %20,0'sinin semt pazarlarına, %2,9'unun ise komisyoncuca pazarlandığı belirlenmiştir (Tablo 1).

Nitekim su ürünleri üretici birliği ortaklarının %51,4'ü üretici birliğinde pazarlama olmamasını, buna bağlı olarak % 80,1'i ürünlerin fiyatının düşük olduğunu, %17,1'i talebin yetersiz olduğunu, %14,3'ü bölgede hal olmamasını, %11,4'ü depolama imkanlarının olmamasını, %8,5'i mezat yapılmamasını, %5,7'si de pazarlamada karşılaşılan diğer sorunların sektörün gelişmesini engellediğini belirtmişlerdir (Tablo 1).

Tablo 1. Görüşme yapılan su ürünleri üretici birliği ortaklarının ürünleri pazarlama yerleri ve pazarlamada karşılaştıkları sorunlar

Table 1. The problems faced by the interviewed fish farmers regarding market places and marketing

Pazarlama Yeri	N	%
Lokanta	27	77,1
Otel	15	42,9
Diğer*	13	37,1
Pazar	7	20,0
Kabzımal	1	2,9
Üretici Birliği	-	-
Hal	-	-
Komisyoncu	-	-
Pazarlama Sorunları		
Fiyatın düşük olması	28	80,0
Üretici Birliğinde pazarlama olmaması	18	51,4
Pazarlamada sorun yok	9	25,7
Talebin yetersiz olması	6	17,1
Hal olmaması	5	14,3
Buzlama soğuk hava deposu olmaması	4	11,4
Mezat olmaması	3	8,5
Depolama olanaklarının yetersiz olması	2	5,7

*Diğer:8 perakende satış, 5 toptan satış

(Birden fazla işaretleme yapılmıştır).

Bu kapsamda araştırmada üretici birliği ortaklarının söz konusu sorunların giderilmesi için yapılan toplantılara katılım durumu incelenmiş, anketin yapıldığı dönemde genel olarak katılım oranının yüksek olduğu, ortakların %31,4'ünün ise genel kurula katılmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmada, üretici birliği ortaklarının pazarlamada karşılaştıkları en büyük sorunların

başında üretici birliğinde satış olmamasının yanı sıra, yönetimin bu duruma çözüm getiremediği de bildirilmiştir. Hatta bu nedenle fırsat verilmesi durumunda üretici birliğine daha fazla yardımcı olabileceğine inanan ortakların %20'si yönetimde olmak istediğini belirtmiştir.

Üretici birliği ortaklarından %25,7'si daha önce birlik yönetiminde yer almış iken %74,3'ü yönetimde

yer almamıştır (Tablo 2). Yönetimde yer almak isteyenler faydalı ve başarılı olabileceğini düşündüğünden, sorunları bildiklerinden, bilgisi, eğitimi ve tecrübesi olduğundan, bu isteklerini ifade etmişlerdir. Yönetimde yer almak istemeyenler ise vakti olmadığından, işlerinin yoğun olduğundan, bilgi ve tecrübesi olmadığından, emeklilik düşüncesi olduğundan, dayanışmayı yeterli bulmadığından istemediklerini ifade etmişlerdir.

Su ürünleri üretici birliği ortaklarından %54,3'ü üretici birliğini başarılı bulurken, %45,7'si başarısız bulmaktadır (Tablo 2). Diğer

tarafından analiz sonucuna göre ise Su Ürünleri Üretici Birliği ortaklarının tamamı, üretici birliğini ortaklarına karşı ilgili olarak değerlendirmiştir. Su Ürünleri Üretici Birliği'ni başarılı olarak değerlendirenler, sorunların çözülmeye çalışılması, birlik beraberlik ve iyi niyetin mevcut olması, imkanlarına göre başarılı olduğunu düşündüklerinden ve bürokratik konularda elde edilen başarılarından (Kanun maddelerinde değişiklik yapılmasına katkıda bulunma, su kiralarda indirim yapılması vb.) dolayı olumlu yanıtlamıştır.

Tablo 2. Görüşme yapılan su ürünleri üretici birliği ortaklarının üretici birliği yönetiminde yer alma durumu ve üretici birliği başarısını değerlendirmesi

Table 2. The interviewed partners' status of taking part in the management of the producer union and their evaluation of the success of the union

Üretici Birliği yönetiminde yer alma durumu	N	%
Yönetimde yer aldım.	9	25,7
Yönetimde yer almadım.	26	74,3
Toplam	35	100,0
Üretici birliğinin değerlendirilmesi		
Başarılı	19	54,3
Başarısız	16	45,7
Toplam	35	100,0

Su Ürünleri Üretici Birliği'ni başarısız olarak değerlendirenler ise çalışmaların yeterli olmaması, imkanlarının yetersiz olması, bürokrasi ile ilgili sorunların devam etmesi ve mesafenin uzak olmasından dolayı çalışmalar ile ilgili bilgilendirmenin yetersiz olmasından dolayı olumsuz fikir beyan etmişlerdir.

Çalışmada ürünlerin su ürünleri üretici birlikleri tarafından pazarlanmasının ne gibi yararları olacağı sorgulandığında; su ürünleri üretici birlikleri ortaklarından %62,8'i "ürünler üzerinde üreticilerin söz sahibi olacağını", %57,1'i "üretici fiyatlarının artacağını", %42,8'i "istihdam imkanının artacağını", %8,5'i "hem üreticinin hem de birliğin kar edeceğini" vurgulamıştır.

Bu kapsamda su ürünleri üretici birlikleri ortaklarının birlik bilinçleri incelendiğinde, %60'ının üretici birliği kavramını doğru bildiği, %40'ının ise üretici birliği kavramına hakim olmadığı tespit edilmiştir. Nitekim söz konusu %40'ın, üretici birliklerini %22,9'u devletin kurduğu, denetlediği ve yönetimine müdahale ettiği kuruluş, %17,1'i ise ortaklarca kurulan, devletçe yönetilen kuruluş olarak tanımlamışlardır. Araştırmada, su ürünleri üretici birlikleri ortaklarından %14,3'ünün farklı

yollarla üretici birliği ile ilgili eğitim aldığı, %85,7'sinin üretici birliği ile ilgili herhangi bir eğitim almadığı tespit edilmiştir. Eğitim alan ortaklar, düzenlenen toplantılardan, seminerlerden ve mezun oldukları okullardan örgütlenme ile ilgili eğitim aldıklarını bildirmişlerdir.

Su ürünleri üretici birlikleri ortaklarının %54,3'ü örgüte ortaklıklarından dolayı bürokratik engellerin ortadan kalkması, %22,8'i hibe, %8,5'i kredi, %5,7'si mesleki ve teknik bilgi, %2,8'i üretim ve hasatta, %2,8'i eğitim ve danışmanlık gibi konularda kazançları olduğunu ifade etmiştir. Ancak, ortakların %22,8'si örgütten faydalanmadığını vurgulamıştır.

Yapılan analiz sonucuna göre, su ürünleri üretici birliği ortaklarının destek verilirse üretici birliğinden beklentilerinde öncelikli olarak; %57,1'i 'yem desteği', %31,4'ü 'su kiralarda indirim' ve %17,1'i 'teşvik desteği' olarak talepte bulunmuşlardır. Diğer destek talepleri ise; maddi destek, bürokratik destek, sorunlarının çözülmesi, teknolojik cihaz, alet ve malzeme, devletin yaptığı çalışmalar ile ilgili bilgilendirme, yakıt desteği, ilaç desteği, teknik destek, satış yeri, hal, eğitim desteği, KDV desteği, yavru desteği şeklindedir (Tablo 3).

Tablo 3. Görüşme yapılan su ürünleri üretici birliği ortaklarının destek verilirse üretici birliğinden talep edebileceği destekler**Table 3.** Support requested by the interviewed partners from the producer union

Destek	N	%
Yem desteği	20	57,1
Su kiralarında indirim desteği	11	31,4
Teşvik desteği	6	17,1
Maddi destek	5	14,2
Bürokratik destek	5	14,2
Sorunların çözülmesi	3	8,5
Teknolojik cihaz, alet ve malzeme desteği	3	8,5
Yapılan çalışmalar ile ilgili bilgilendirme	3	8,5
Yakıt desteği	1	2,8
İlaç desteği	1	2,8
Teknik destek	1	2,8
Satış yeri, hal	1	2,8
Eğitim desteği	1	2,8
KDV desteği	1	2,8
Yavru desteği	1	2,8

*Birden fazla yanıt alınmıştır.

Çalışmada tüm bu taleplerle birlikte su ürünleri üretici birlikleri ortakları açısından en önemli sorunların başında finansman, mevzuat ve yönetim sorunu geldiği belirlenmiştir. Nitekim, analiz sonucuna göre, birden çok cevabı tercih eden su ürünleri üretici birlikleri ortaklarından %51,4'ü üretici birliğinin en önemli sorunu olarak finansman, %48,5'i mevzuat, %17,1'i üst örgütlenme, %5,7'si yönetim, %5,7'si denetim, %2,8'i eğitim sorunu olduğunu bildirmişlerdir.

Su ürünleri üretici birlikleri sorunlarından finansmanı önemli gören ortaklardan %83,3'ü devlet desteğinin az olmasından dolayı, %16,6'sı ise aidatların düzenli ödenmemesi nedeniyle yeterli gelirin sağlanamadığını ifade etmişlerdir.

Mevzuatı önemli gören su ürünleri üretici birliği ortaklarından %41,2'si kurumlar arası mevzuattan dolayı aşılamayan bürokratik sorunları, %35,2'si bürokratik işlemlerin uzun sürmesini, %23,5'i üretici birliğinin ihtiyaçlarının karşılanması için yeterli düzenlemelerin olmamasını neden olarak bildirmişlerdir.

Ortakların %33,3'ü üst yönetimin örgütlenmesi ile ilgili sorunlardan, %16,6'sı üst yönetimlerdeki girişimlerin yeterli olmamasından, %16,7'si bölgedeki örgütlerin ortak sorunlara çözüm bulamamasından, %16,7'si işlemlerin uzun sürmesinden, %16,7'si sosyo-kültürel eksiklikler nedeniyle üst örgütlenme ile ilgili problemler yaşadıklarını vurgulamışlardır. Öte yandan su

ürünleri üretici birlikleri ortaklarından %68,6'ı birlik yöneticilerinin çalışmalarından memnun olduğunu, %2,9'u çok memnun olduğunu, %22,9'u kısmen memnun olduğunu, %5,7'si memnun olmadığını belirtmiştir. Memnun olmayan su ürünleri üretici birliği ortakları, faaliyetler hakkında yeterince bilgi alamadığını, istediği faydayı elde edemediğini savunmuştur.

Su ürünleri üretici birliği ortaklarından denetimi önemli görenler denetimin güvenilir olmadığını bildirmişlerdir. Bu kapsamda su ürünleri üretici birlikleri ortaklarının üretici birliğinin denetimi ile ilgili düşünceleri de incelenmiştir. Buna göre ortakların %25,8'i sadece devlet denetlemeli, %31,4'ü iç denetimi örgüt, dış denetimi devlet yapmalı, %31,4'ü denetim kurulu yapmalı, %11,5'i ise sadece bağımsız kuruluşlar denetlemeli seçeneğini tercih etmişlerdir.

Öte yandan su ürünleri üretici birlikleri ortaklarından %11,4'ü devlet üretici birliği yönetimine hiç müdahale etmemeli, %51,4'ü devlet teşvik sağlamalı fakat yönetime karışmamalı, %17,1'i devlet üretici birliği yönetimine gereklikçe müdahalede bulunmalı, %20,0'si ise birlikler devletin birer kurumu olmalı ve devletin üretici birliği yönetimine müdahale etme hakkı olmalı fikrini paylaşmışlardır.

Söz konusu ortakların üretici birliği desteklerinden faydalanma durumları değerlendirildiğinde; ortakların %48,5'inin girdi

temininden yararlandığı, %6,1'inin üretici birliğinin kredisinden yararlandığı, %45,4'ünün üretici birliğinin hibelerinden faydalanma durumu olduğu tespit edilmiştir. Üretici birliği ortakları tarımsal krediden 3000 TL-5000 TL arası yararlanırken, hibelerden 12000 TL-200000 TL arası yararlanmışlardır.

Ancak üretici birliği ortakları destekleri yeterli bulmadıklarından birden çok örgüte üye olduklarını ifade etmişlerdir. Nitekim ortaklardan %8,5'inin aynı zamanda Tarım Kredi Kooperatifine, %77,1'inin Ziraat Odasına, %54,2'sinin Ticaret Odasına, %5,72'sinin diğer örgütlere (Esnaf ve Sanatkarlar Odasına ve İhracatçılar Birliğine) üye oldukları ancak, su ürünleri kooperatifine hiçbir ortağın üye olmadığı tespit edilmiştir.

Bu nedenle araştırmada su ürünleri üretici birliği ortaklarına göre ortak oldukları birliğin başarısı için yapılması gerekenler belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan analizde ortakların birliğin başarılı olma belirtileri arasında en fazla 4,03 ile dürüst çalışılması seçeneğini daha sonra ortaklar ve birlik yöneticileri arasında birlik ve beraberlik olması (3,94) seçeneğini tercih ettikleri gözlenmiştir. Bunun yanında, su ürünleri üretici birliği ortaklarından, yönetim kadrosunun güçlü ve iyi olması, yapılan faaliyetlerin geri dönüşü, planlı ve bilinçli çalışılması, birliğin borcunun olmaması, şirket ve tüccarların üreticileri dolandıramaması, pazarlamanın iyi yapılması, ürünün buzlanması ve soğuk depolanıyor olması cevabı alınmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Görüşme yapılan su ürünleri üretici birliği ortaklarına göre birliğin başarısı için yapılması gerekenler

Table 4. According to the interviewed partners, the things that need to be done for the success of the union

Başarılı Olma Nedenleri	Ort.	Std. Sap.	1		2		3		4		5		Toplam	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ortaklar ve birlik yöneticileri arasında birlik, beraberlik olması	3,94	0,838	2	5,7	-	-	1	2,9	27	77,1	5	14,3	35	100,0
Planlı ve bilinçli çalışılması	3,83	0,785	2	5,7	-	-	2	5,7	29	82,9	2	5,7	35	100,0
Pazarlamanın iyi yapılması	3,63	1,087	3	8,6	3	8,6	2	5,7	23	65,7	4	11,4	35	100,0
Ürün işleniyor olması	2,94	1,110	3	8,6	13	37,1	2	5,7	17	48,6	-	-	35	100,0
Ürünün buzlanması ve soğuk depolanıyor olması	3,03	1,124	3	8,6	12	34,3	1	2,9	19	54,3	-	-	35	100,0
Yönetim kadrosunun güçlü ve iyi olması	3,91	0,658	1	2,9	1	2,9	-	-	31	88,6	2	5,7	35	100,0
Birliğin borcunun olmaması	3,83	0,747	1	2,9	2	5,7	1	2,9	29	82,9	2	5,7	35	100,0
Şirket ve tüccarların üreticileri dolandıramaması	3,83	0,747	1	2,9	2	5,7	1	2,9	29	82,9	2	5,7	35	100,0
Organizasyon iyi olması	3,89	0,758	1	2,9	1	2,9	3	8,6	26	74,3	4	11,4	35	100,0
Dürüst çalışılması	4,03	0,664	1	2,9	-	-	1	2,9	28	80,0	5	14,3	35	100,0
Yapılan faaliyetlerin geri dönüşü	3,91	0,658	1	2,9	1	2,9	-	-	31	88,6	2	5,7	35	100,0
Ortakların ödemelerinin düzenli olması	3,80	0,759	1	2,9	2	5,7	2	5,7	28	80,0	2	5,7	35	100,0

* 1. Hiç Katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsız 4. Katılıyorum 5. Tamamen Katılıyorum

Buna göre su ürünleri üretici birliği ortaklarına göre Türkiye’de başarılı üretici birliği için öneriler yine 5’li likert ölçekli sorular ile belirlenmeye çalışılmış ve ortaklardan; Türkiye’de başarılı üretici birliği için önerilenler arasında en fazla bürokrasiyi

azaltan (4,31), birlik ve beraberliğe sahip (4,29), devlet desteği olan (4,26), ortakların üretici birliğini benimsediği, sahip çıktığı (4,23) ve güçlü yönetim kadrosuna sahip (4,23) birliklerin başarılı olacağını ya da olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 5).

Tablo 5. Görüşme yapılan su ürünleri üretici birliği ortaklarına göre Türkiye’de başarılı üretici birliği için öneriler

Table 5. Recommendations of the interviewed partners for a successful producer union in Turkey

Başarılı Üretici Birliği için Öneriler	Ort.	Std. Sap.	1		2		3		4		5		Toplam	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ortakların bilinçlendirilmesi gerekir	4,20	0,406	-	-	-	-	-	-	28	80,0	7	20,0	35	100,0
Devlet desteği olmalı	4,26	0,505	-	-	-	-	1	2,9	24	68,6	10	28,6	35	100,0
Birlik ve beraberlik	4,29	0,458	-	-	-	-	-	-	25	71,4	10	28,6	35	100,0
Ortakların üretici birliğini benimsemesi ve sahip çıkması gerekmektedir	4,23	0,426	-	-	-	-	-	-	27	77,1	8	22,9	35	100,0
Ortaklar yeni üreticileri bilinçlendirilmeli	4,09	0,658	1	2,9	-	-	-	-	28	80,0	6	17,1	35	100,0
Özel sektöre göre rekabet şansının yükseltilmesi	4,09	0,507	-	-	-	-	3	8,6	26	74,3	6	17,1	35	100,0
Denetimin sağlıklı yapılması	4,23	0,426	-	-	-	-	-	-	27	77,1	8	22,9	35	100,0
Üretici birliği kapasiteleri büyük tutulmalı	3,66	0,906	-	-	7	20,0	1	2,9	24	68,6	3	8,6	35	100,0
Üretici birliğinin kuruluş amaçları doğrultusunda hareket etmeli	4,20	0,406	-	-	-	-	-	-	28	80,0	7	20,0	35	100,0
Bürokrasi azaltılmalı ve üst birlikler sorunu çözülmeli	4,31	0,530	-	-	-	-	1	2,9	22	62,9	12	34,3	35	100,0
Üretici Birliklerinin birleşmesi sağlanmalı	4,03	0,664	1	2,9	-	-	1	2,9	28	80,0	5	14,3	35	100,0
Yönetim kadrosunun güçlü bir organizasyon yapısına sahip olması	4,23	0,426	-	-	-	-	-	-	27	77,1	8	22,9	35	100,0
Genç çiftçiler üretici birliği ortaklığına özendirilmeli	4,11	0,404	-	-	-	-	1	2,9	29	82,9	5	14,3	35	100,0
Projeler gerçekleştirilebilmeli ve yeni projeler oluşturulmalı	4,20	0,406	-	-	-	-	-	-	28	80	7	20,0	35	100,0

*1. Hiç Katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsız 4. Katılıyorum 5. Tamamen Katılıyorum

Çalışmada, su ürünleri üretici birliği ortaklarının anket sonuçlarının değişkenler arasında bağımlı olabileceği tespit edilen verileri belirlemek amacıyla khi kare (chi-square) analizi gerçekleştirilmiştir.

Analiz sonucuna göre eğitim durumu ile üretici birliğini başarılı bulma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (*($p=0,830 > 0,05$)).

Araştırmada analiz sonucuna göre eğitim düzeyi ile üretici birliğinin mevzuat sorunu olduğuna karar verme durumu arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (*($p=0,600 > 0,05$)).

Yine analiz sonucuna göre eğitim düzeyi ile üretici birliğinin finansman sorunu olduğuna karar verme durumu arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı ortaya çıkmıştır (*($p=0,404 > 0,05$)) (Tablo 6).

Tablo 6. Görüşme yapılan su ürünleri üretici birliği ortaklarının eğitim durumu ile bazı üretici birliği verileri arasındaki ilişki**Table 6.** The relationship between the education level of the interviewed partners and some producer association data

Üretici Birliği İlişkileri Verileri		Eğitim Durumu		
		İlköğretim	Lise ve Üniversite	Toplam
Üretici Birliğini Başarılı Bulma Durumu	Evet	10	9	19
	%	52,6	47,4	100,0
	Hayır	9	7	16
	%	56,2	43,8	100,0
Khi Kare=0,046 (p=0,830>0,05)				
Üretici Birliğinin Mevzuat Sorunu Olduğuna Karar Verme Durumu	Evet	10	7	17
	%	58,8	41,2	100,0
	Hayır	9	9	18
	%	50,0	50,0	100,0
Khi Kare=0,274 (p=0,600>0,05)				
Üretici Birliğinin Finansman Sorunu Olduğuna Karar Verme Durumu	Evet	11	7	18
	%	61,1	38,9	100,0
	Hayır	8	9	17
	%	47,1	52,9	100,0
Khi Kare=0,696 (p=0,404>0,05)				

Bu nedenle çalışmada, üretici birliği ortaklarının anket sonuçlarının değişkenler arasında aynı yapıyı ölçen çok sayıda değişkenden, az sayıda ve tanımlanabilir nitelikte anlamlı değişkenler elde etmek amacıyla çok değişkenli bir istatistik analizi olan faktör analizi uygulanmış olup, ortakların dahil oldukları örgüt ile ilgili düşünceleri ve ortak olma nedenleri incelenmiştir.

Araştırmada görüşme yapılan su ürünleri üretici birliği ortaklarının üretici birliğine ortak olma nedenleri 5’li likert ölçeğinin kullanıldığı 29 soru ile incelenmiştir. Söz konusu nedenler ile ilgili etken faktörler Tablo 7’de verilmiştir.

Analiz sonucunda Cronbach alpha değeri 0,65 olarak tespit edilmiş olup, uygulanan faktör analizinde öz değer kriteri olarak alınmış ve 0,40’tan büyük değere sahip 3 faktör belirlenmiştir. Elde edilen bu 3 faktör varyansın %69,4’ ünü açıklamakta iken elde edilen 3 faktör üretici birliği faaliyetleri, üretici birliğinin ekonomik desteği, üretici birliğinin teknik desteği faktörü olarak özetlenmiştir.

Bu sonuca göre, üretici birliği ortakları, 1. faktörde öncelikli olarak, birlikte hareket ederek

ekonomik gücümüzü arttırdığımızdan, demokratik (eşit söz hakkı) bir yönetim şekli olduğundan, birlikten güç doğar düşüncesinden seçeneklerini tercih ettiklerinden analiz sonucuna göre, ortak olma nedeni “üretici birliği faaliyetleri” olarak gruplanmıştır.

Üretici birliği ortakları 2. faktörde öncelikli olarak, hasat, depolama ve paketlenme konularında teknik destek verdiğinden, ürünü iyi fiyata sattığından (yüksek kar), iç pazara ve ihracata uygun çeşitlerin üretilmesini sağladığından ve mevcut kaynakları (satış ve depolama alanı, işgücü, girdiler) en iyi şekilde kullanma imkanı verdiğinden seçeneklerini tercih ettiklerinden analiz sonucuna göre, ortak olma nedeni “üretici birliğinin ekonomik desteği” olarak gruplanmıştır.

Faktör 3’te ise üretici birliği ortakları öncelikli olarak, tanıtım faaliyetleri olduğundan, üretimi izlediği, kayıt tuttuğu ve belge düzenlediğinden, sözleşmeli üretim faaliyetlerini düzenlediğinden seçeneklerini tercih ettiklerinden analiz sonucuna göre, ortak olma nedeni “üretici birliğinin teknik desteği” olarak gruplanmıştır (Tablo 7).

Tablo 7. Görüşme yapılan su ürünleri üretici birliği ortaklarının üretici birliğine ortak olma nedenlerinin faktör analizi sonucu elde edilen faktör ağırlıkları**Table 7.** The weights obtained as a result of the factor analysis of the interviewed partners' reasons for being a partner in the producer union

Ortak olma nedenleri	Faktör Ağırlıkları		
	1	2	3
Piyasa araştırması yaptırıldığından		0,802	
Birliğin pazar bulmasından		0,743	0,489
Ürünü iyi fiyata sattığından (yüksek kar)		0,862	
Ürün satışı garanti olduğundan (kolay pazarlanabildiğinden, pazarlama		0,765	0,458
Verilen desteklerden (hibelerden) yararlanmak için			
Kredi bulmak kolay olduğundan	0,562	0,626	
Üretim için teknik destek verdiğinden		0,689	
Hasat, depolama ve paketleme konularında teknik destek verdiğinden		0,874	
İç pazara ve ihracata uygun çeşitlerin üretilmesini sağladığından		0,830	
Mevcut kaynakları (Satış ve depolama alanı, işgücü, girdiler) en iyi şekilde		0,824	
Açık, şeffaf bir yönetime sahip olduğundan	0,795		
Birlikte hareket ederek ekonomik gücümüzü arttırdığımızdan	0,839		
Eğitim ve danışmanlık hizmetleri verdiğinden		0,524	
Üretimi izlediği, kayıt tuttuğu ve belge düzenlediğinden			0,816
Tanıtım faaliyetleri olduğundan			0,918
Sözleşmeli üretim faaliyetlerini düzenlediğinden		0,548	0,591
Toplumsal sorumluluklara duyarlı olduğundan (Kamuoyu oluşturmak)	0,737		
Demokratik (eşit söz hakkı) bir yönetim şekli olduğundan	0,830		
Bağımsız bir yapı olduğundan	0,764		
Ortak hareket etmemizi sağladığından (Üreticiler arası dayanışma)	0,741		
Kalkınmayı sağladığından	0,635	0,423	
Balıkçılığın devamlılığını sağladığından	0,740		
Bölgede etkisi olduğundan	0,452		0,594
Çevremde itibar sağladığından			0,758
Yöneticilerin dürüst ve ahlaki değerlere sahip olduğundan	0,799		
Birlikten güç doğar düşüncesinden	0,804		
Adaletli bir yönetim olduğundan	0,780		0,422
Bana fayda sağladığından	0,565		0,534
Çok iyi denetim ve kontrol sistemi olduğundan	0,766		
Öz değeri	12,753	4,774	2,591
Varyans	29,285	24,125	15,965
Kümülatif Varyans	29,285	53,410	69,375
Cronbach α		0,653	

Yine görüşme yapılan su ürünleri üretici birliği ortakları ile 5'li likert ölçeği kullanılarak ortak oldukları üretici birliği ile ilgili düşünceleri konusunda elde edilen bilgilerle faktör analizi uygulanmıştır. Cronbach alpha değeri 0,95 olarak bulunmuştur. Üretici birliği ile ilgili düşüncelerle ilgili faktörler Tablo 8'de verilmiştir.

Faktör analizinde öz değeri kriter olarak alınmış ve 0,40'tan büyük değere sahip 7 faktör belirlenmiştir. Elde edilen bu 7 faktör varyansın %76'sını açıklamaktadır.

Bu sonuca göre, üretici birliği ortakları, 1. faktörde öncelikli olarak, genel kurulda kararlar demokratik olarak alınır, üretici birliği yönetimi dürüst, güvenilir kişilerden oluşur, üretici birliğinde gerekli kayıtlar (defterler) düzenli olarak tutulur ve üretici birliği başkanı eğitilidir, bilgilidir seçeneklerini tercih ettiklerinden analiz sonucuna göre, ortak oldukları üretici birliği ile ilgili düşünceleri "üretici birliği faaliyetleri ve başarısı" olarak gruplanmıştır.

Üretici birliği ortakları 2. faktörde öncelikli olarak, üretici birliği bölgenin alt yapı çalışmalarına destek oluyor, üretici birliği yörenin kalkınmasına katkıda bulunuyor ve üretici birliği bölgede balıkçılığı geliştirmektedir seçeneklerini tercih ettiklerinden analiz sonucuna göre, ortak oldukları üretici birliği ile ilgili düşünceleri "üretici birliğinin ortakların refahına etkisi" olarak gruplanmıştır.

Üretici birliği ortakları 3. faktörde ise öncelikli olarak, üretici birliği bağımsız yapıdadır, ortaklar üretici birliğine güven duyarlar, üretici birliğini

başarılı buluyorum ve üretici birliği ortakları arasında ayırım yapmıyor seçeneklerini tercih ettiklerinden analiz sonucuna göre, ortak oldukları üretici birliği ile ilgili düşünceleri "üretici birliğine duyulan güven" olarak gruplanmıştır.

Üretici birliği ortakları 4. faktörde öncelikli olarak, üretici birliği bana özgüven kazandırdı ve üretici birliği sayesinde gelir düzeyim yükseldi seçeneklerini tercih ettiklerinden analiz sonucuna göre, ortak oldukları üretici birliği ile ilgili düşünceleri "üretici birliğinin ortaklara etkisi" olarak gruplanmıştır.

Faktör 5'te üretici birliği ortakları öncelikli olarak, ileride yönetime gireceğim, ortak olmaya karar verirken aile üyelerinden ve balıkçılardan etkilendim seçeneklerini tercih ettiklerinden analiz sonucuna göre, ortak oldukları üretici birliği ile ilgili düşünceleri "üretici birliğine ortak olma etkileşimi" olarak gruplanmıştır.

Faktör 6'da üretici birliği ortakları öncelikli olarak, üretici birliğine kolayca ortak olunabiliyor ve istediğim zaman üretici birliği yöneticileriyle kolayca görüşebiliyorum seçeneklerini tercih ettiklerinden analiz sonucuna göre, ortak oldukları üretici birliği ile ilgili düşünceleri "üretici birliğinin sağladığı kolaylıklar" olarak gruplanmıştır.

Faktör 7'de ise üretici birliği ortakları öncelikli olarak, ortak iş yapmayı severim ve devlet üretici birliğini desteklemektedir seçeneklerini tercih ettiklerinden analiz sonucuna göre, ortak oldukları üretici birliği ile ilgili düşünceleri "birliğin sürdürülebilirliği" olarak gruplanmıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Görüşme yapılan su ürünleri üretici birliği ortaklarının üretici birliği ile ilgili düşüncelerinin faktör analizi sonucu elde edilen faktör ağırlıkları

Table 8. The weights of the opinions of the interviewed partners about the producer union obtained as a result of the factor analysis

Ortak olma nedenleri	Faktör Ağırlıkları						
	1	2	3	4	5	6	7
Gelecekte üye olmaya devam edeceğim							-0,538
Çevreme tavsiye ediyorum				0,533	0,410		
İleride yönetime gireceğim					0,792		
Üretici birliği başkanı tecrübelidir	0,870						
Üretici birliği başkanı eğitilidir, bilgilidir	0,904						
Üretici birliği başkanının hitabeti iyidir	0,848						
Üretici birliği yönetimi dürüst, güvenilir kişilerden oluşur	0,929						
Üretici birliğini başarılı buluyorum	0,461		0,596				
Üretici birliği aslında daha da başarılı olabilir					-0,613		
Üretici birliği ortakları arasında ayırım yapmıyor	0,408		0,593				
Üretici birliği sayesinde gelir düzeyim yükseldi				0,756			
Üretici birliği bana özgüven kazandırdı				0,896			
Üretici birliği başkanı başarılıdır	0,917						
Yönetim kurulu başarılı bir şekilde çalışıyor	0,735		0,441				

Tablo 8. Devamı

Table 8. Continued

Ortak olma nedenleri	Faktör Ağırlıkları						
	1	2	3	4	5	6	7
Üretici birliği çalışanları işini iyi yapıyor	0,692						
Üretici birliği başkanı ve yardımcıları başarılıdır	0,704						
Üretici birliği yönetiminin ortakları ile iletişimi iyidir	0,800						
Üretici birliğinin binaları yeterlidir							
İstediğim zaman üretici birliği yöneticileriyle kolayca görüşebiliyorum	0,538					0,412	
Üretici birliğine güvenirim	0,517		0,563				
Bizim ailemizde üretici birliği üyeliği önemlidir				0,580			
Üretici birliğinde haksız kazanç ve yolsuzluk olmaz	0,610						
Üretici birliği genel kurulu düzenli ve zamanında yapılır	0,881						
Genel kurul çalışmasında kavga çıkmaz	0,763						
Genel kurul toplantı zamanı ve günü duyurulur	0,903						
Genel kurula katılım yüksek olur	0,533	0,440					
Üretici birliği faaliyet raporunun anlaşılır ve ayrıntılı bir şekilde sunulur	0,856						
Genel kurulda her konunun enine boyuna tartışılır	0,731						
Genel kurulda kararlar demokratik olarak alınır	0,948						
Üretici birliğinde gerekli kayıtlar (defterler) düzenli olarak tutulur	0,913						
Üretici birliği üyesi olmaktan memnunum	0,678		0,483				
Örgütlenme konusunda tecrübem var	0,451		0,453				
Ortak olmaya karar verirken aile üyelerinden etkilendim		0,518			0,567		
Ortak olmaya karar verirken diğer balıkçılardan etkilendim		0,547			0,523		
Diğer tarımsal kuruluşlara da üye olacağım (Ziraat Odası, Su Ürünleri Kooperatifi vs)						-0,689	
Ortaklar üretici birliğine güven duyarlar			0,648				
Ortak iş yapmayı severim							0,733
Üretici birliğine kolayca ortak olunabiliyor						0,797	
Üretici birliği bölgenin alt yapı çalışmalarına destek oluyor		0,881					
Üretici birliği yörenin kalkınmasına katkıda bulunuyor		0,776					
Üretici birliği bağımsız yapıdadır			0,791				
Devlet üretici birliğini desteklemektedir							0,577
Üretici birliği bölgede balıkçılığı geliştirmektedir		0,699					
Üretici birliğinin diğer benzer üretici örgütleri ile iş ve güç birliği vardır	0,582						
Üretici birliği ortaklarının gelirini arttırmaktadır		0,432		0,477			
Öz değeri	19,571	3,963	3,031	2,221	1,896	1,883	1,599
Varyans	32,932	8,953	8,844	8,037	6,178	5,545	5,477
Kümülatif Varyans	32,932	41,885	50,729	58,766	64,944	70,490	75,966
Cronbach α				0,952			

Tartışma ve Sonuç

Antalya ilinde faaliyet gösteren su ürünleri üretici birliği ile ortakları arasındaki ilişkileri, örgütlenme eğilimleri, örgütlenme yapıları ve örgütlenmelerini etkileyen faktörleri inceleyen araştırmanın sonuçları aşağıda değerlendirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; su ürünleri üretici birliği ortaklarının önemli sorunları bulunmaktadır. Nitekim yapılan analizde, su ürünleri üretici birliği ortaklarının balıkçılık ile ilgili en önemli sorunları arasında ürün fiyatlarının düşük olması, yüksek yem maliyetleri ve üretici birliğinin söz konusu konularda etkin olmaması gelmektedir. Bu sorunlar balıkçıların, mesleğin geleceğine olan bakış açısını olumsuz olarak etkilemekte ve gelecekte çocuklarının bu mesleği yapmalarını istememelerine neden olmaktadır. Birlik ortaklarının diğer önemli sorunları arasında ise devletin yeterli destek vermemesi, yetersiz eğitim ve bilgilendirme yer almaktadır.

Tüm bu yaşanan problemlere ek olarak araştırmaya katılan üretici birliği ortaklarının, bölgede karşılaştıkları bazı yerel sorunları da bulunmaktadır. Nitekim Antalya'nın turizmin başkenti olmasının yanı sıra gelişmiş tarım sektörü ve diğer sektörlerle su kaynaklarının paylaşımının su kirliliğine yol açması beraberinde önemli sorunlar getirmiştir.

Bu sorunların uzun vadede çözümlenebilmesi için üretici birliğinin, bakanlıklar ve üniversitelerin ortaklaşa, akılcı ve sürdürülebilir ortak çalışmalar yaparak, örgütlenme ile ilgili sorunlara çözüm önerileri getirmelerine ihtiyaç vardır. Özellikle balıkçıların örgütlenmesi konularında yapılan çalışmaların yetersiz olması, bu çalışmaların desteklenmesini önemli kılmaktadır.

Araştırmada ürünlerin hangi kanallarla pazarlandığı ve bir pazarlama stratejisi olup olmadığı da araştırılmıştır. Bölgede, birlik ortaklarının büyük kısmının üretim tesisinin yanında, balık lokantaları bulunduğu, bu nedenle ortakların ürünlerini öncelikle restoranları yoluyla ya da işletmeden perakende satış yoluyla pazarlamayı tercih ettikleri ortaya çıkmıştır.

Nitekim Marmara'da yapılan bir çalışmada; üretilen balıkların öncelikli olarak %37,3 oranında perakende olarak, %35,3 oranında lokantalara, %17,6 oranında toptancılara pazarlandığı belirtilmiştir. Doğan ve Yıldız (2008) tarafından yapılan diğer bir çalışmada ise Antalya'nın turizm bölgesi olmasından dolayı üretilen balıkların daha çok otellere pazarlandığı ortaya çıkmıştır.

Gerçekleştirilen başka bir çalışmada da benzer sonuçların yanı sıra, araştırmanın gerçekleştirildiği alanda faaliyet gösteren Su Ürünleri Üretici Birliği'nin sorunları da vurgulanmıştır. Antalya'nın ilçesi olan Korkuteli'nde yapılmış olan bu çalışmada ortakların üretim ve pazarlamada karşılaşılan

sorunların çözümüne yönelik olarak, mevcut Su Ürünleri Üretici Birliği'nden yeterli derecede faydalanamadığı ve örgütlenmenin daha çok pazarlama alanında etkin olması gerektiği belirtilmiştir (Erman ve Küçük 2016). Yapılan çalışmalarda da belirtildiği üzere; tüm bu sorunların çözümüne yönelik etkin politikaların uygulamaya geçirilmesi için balıkçı örgütlerini iyi tanımak ve sorunlarını detaylarıyla bilmek gerekmektedir.

Halen, üretici birliği şeklinde örgütlenmeler su ürünleri sektörünün içinde bulunduğu sorunları ortadan kaldırmak, bunun yanında su ürünleri stoklarını ve balıkçı toplumunu sürdürülebilir kılmak için en uygun araçlardan biri olarak görülmekteyse de, bölgedeki üretici birliğinin başarısı yeterli olarak değerlendirilememektedir. Ortaklar tarafından üretici birliği faaliyetlerinin yetersiz olarak değerlendirilmesine, koşullarının sınırlı olmasına, beklenen başarıyı tam olarak karşılayamamasına rağmen üretici birliğinin ayakta durma çabaları çalışmada dikkat çekici olarak görülmüş hatta bu araştırmanın gerçekleşme nedenlerinden birini oluşturmuştur.

Yapılan analizde, su ürünleri üretici birliği ortaklarının ortalama günlük işletme masrafı 300 TL ile 6000 TL arasında değişmekte olup, ortalaması 1507 TL, ortalama günlük işletme geliri ise 500 TL ile 7000 TL arasında değişmekte iken ortalaması 2014 TL olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre, Antalya ilinde su ürünleri yetiştiriciliği yapan işletmelerin küçük ölçekli işletmeler olduğunu ispatlamaktadır. Bu nedenle üretici birliği ortakları, devlet desteğine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmada su ürünleri üretici birliği ortaklarının devletten talep ettikleri destekleri önem düzeyine göre sıralayan analiz sonucunda; ortakların en önemli destek olarak yem desteğini (%48,6), malzeme desteğini (%28,6) ve indirimli yakıt, elektrik, su kirasını (%20) gördükleri, sosyal güvence desteğini (%54,3) ise en önemsiz destek olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda yapılan analiz sonucunda bölgedeki su ürünleri yetiştiricilerinin çoğunun başka mesleklerden de sosyal güvenceleri bulunduğu ortaya çıkmıştır.

Yetiştiricilik faaliyetinde bulunan su ürünleri üretici birliği ortaklarının masraf kalemlerinden yemin en yüksek orana sahip olmasının nedenleri arasında yemin dövizle alınması, ilde yem üreten tesislerin yeterli sayıda ve kalitede olmamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca son yıllarda Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yapılan desteklemeler arasından yavru desteği kaldırıldığı için yavru balık da masraf kalemleri içerisine dahil edilmektedir.

Diğer taraftan devlet destekleri araştırıldığında ortakların söz konusu destek taleplerinin Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından her yıl imkanlar

ölçüsünde gerçekleştirildiği ortaya çıkmaktadır. Buradan da verilen desteklerin yeterli olmadığı, ortakların ihtiyaçlarına tam olarak cevap veremediği sonucuna varılmıştır.

Üretici birliği ortakları ilin turizm bölgesi olması nedeniyle ürünlerini otellere de pazarlayabilmektedirler. Ancak gerek perakende satışlarda gerekse otellere satışlarda ürün fiyatlarını üreticiler belirleyememektedir. Bu nedenle su ürünleri üretici birliği ortaklarının kırmızı ette olduğu gibi balık satışlarında KDV'nin %8'den %1'e indirilmesi talebi bulunmaktadır. Bu konuda Maliye Bakanlığı ile gerekli yazışma ve toplantılar gerçekleştirilse de sonuca henüz ulaşamamıştır (Anonim 2019). Maliyetlerin fazla olduğu özellikle girdi fiyatlarının yüksek olduğu bu sektörde, çoğunluğu küçük üretici olan ortaklar istediği geliri elde edememekte, üretici birlikleri de özellikle girdi tedariki ve pazarlamada karşılaşılan sorunların çözümünde etkin olamamaktadırlar.

Yapılan çalışmada üretici birliği bünyesinde bu faaliyetler tam olarak gerçekleştirilemediğinden, küçük üreticilerin büyük üreticilere göre bu durumdan daha olumsuz etkilendiği ortaya çıkmıştır. Üretim tesisinin yanında balık lokantaları bulunan ortaklar ise ürünlerini öncelikle restoranları yoluyla ya da işletmeden perakende satış yoluyla pazarlamayı tercih etmektedirler. Ancak, söz konusu ortakların üretim tesislerinin yanında bulunan balık pişirme ve satış yerleri ile ilgili izinleri bulunmamaktadır. Halen Tarım ve Orman Bakanlığı'nın balık pişirme ve satış yerlerine izni bulunmadığından, ortaklar işletme kurulurken balık üretim tesisi olarak izin alabilmektedir.

Su ürünleri üretici birliği ortaklarının ihracat konusunda pek sorunları olmasa da uluslararası alanda rekabet şansını arttırabilmeleri için GLOBALGAP (Good Agricultural Practices-İyi Tarım Uygulamaları), yerel üretimde sürdürülebilirliği sağlanması için İTU (İyi Tarım Uygulamaları) sertifikasyon sistemine dahil olmaları istenmektedir. İTU, tarımsal üretim sistemini sosyal açıdan yaşanabilir, ekonomik açıdan karlı ve verimli, insan sağlığını koruyan, hayvan sağlığı ve refahı ile çevreye önem veren bir hale getirmek için uygulanması gereken işlemler iken, GLOBALGAP, tarımsal üretim için uluslararası kabul görmüş bir standart olup, dünya çapında yoğun araştırmaların, uzmanlar, üreticiler ve perakendecilerin işbirliğinin bir sonucu oluşturulan bir sertifikasyon sistemidir (Yılmaz vd. 2009; Şen ve Yılmaz 2017). Ortaklar bu konularda üretici birliğinden eğitim ve teşvik anlamında önemli destekler beklemektedirler.

Nitekim Avrupa Birliği (AB) ülkelerindeki üretici örgütleri tarımsal gelirleri sağlamada %60'ın üzerinde, pazarlama sürecinde ise %50'nin üzerinde

etkindirler. AB'de su ürünleri örgütleri üreticiyi koruyan, hatta su ürünleri piyasasına yön veren niteliktedir. Türkiye'de de üreticiyi ekonomik anlamda koruma amacıyla üretici birliklerinin güçlendirilmesi, yetkilerinin artırılması, pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi yoluyla üreticilere katkı sağlanmalıdır.

Çalışmada ortakların üretici birliğinin başarı durumunu ve başarı kriterini değerlendirmeleri de incelenmiştir. Bu kapsamda, su ürünleri üretici birliği ortakları %54,3 oranında birliği başarılı olarak değerlendirmiştir. Ortaklar tarafından birliğin başarılı olma kriterleri puanlandığında 5 üzerinden, en fazla 4,03 ile "dürüst çalışılması" seçeneğinin, daha sonra "ortaklar ve birlik yöneticileri arasında birlik ve beraberlik olması" seçeneğinin tercih edildiği gözlenmiştir.

Üretici birliğinin faaliyetlerini yetersiz olarak değerlendiren ortaklar ise birliğin koşullarının sınırlı olması nedeniyle, üretici birliğinin beklenen başarıyı tam olarak gerçekleştirmediği konusunda genel bir görüşe sahiptir. Söz konusu ortaklara göre, Su Ürünleri Üretici Birliği'nin başarılı olabilmesi için öncelikle sorunlarının çözülmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Bunun içinde "devlet desteği" ile "ortakların birlik ve beraberliği" ve "bilinçli olunması" öne çıkan öneriler arasındadır.

Eğitim, öğretim ve bilgilendirme konusu da hem su ürünleri üretici birliği ortaklarının hem de yöneticilerin en büyük sorunlarından. Ortakların ve yöneticilerin öncelikle balıkçılık mesleğini kapsamlı olarak tanınması, balık stoklarının bilinçli ve sürdürülebilir şekilde işletilebilmesi, kullandıkları kaynağın temel özelliklerini öğrenmesi, iklim değişikliğinin olası etkileri, çevre, hava ve su kirliliğinin avcılık ve yetiştiricilik faaliyetlerine doğrudan ve dolaylı etkileri üzerine farkındalıklarının artması eğitimle kazandırılabilir. Ayrıca araştırma sonuçlarından da anlaşılmaktadır ki ortaklar, pazarlama faaliyetleri, destek ve teşvikler, balıkçılık hakları, örgütlenme anlayışı konularında da donanımlı eğitimler almalıdırlar. Bu konular ile ilgili kurumlar tarafından (üniversiteler, bakanlıklar, sivil toplum kuruluşları gibi) daha fazla eğitim programları düzenlenerek, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki başarılı örgütlenme örnekleri anlatılarak bilinç düzeyi arttırılmalı, örgütlerin ortaklara, ortakların da örgütlere yararlı olması sağlanmalıdır. Nitekim son dönemlerde üretici birliğinde de bu tür çalışmalar olduğu bilinmektedir. Ancak ilginçtir ki, analiz sonuçlarına göre eğitim durumu ile üretici birliğini başarılı bulma durumu, üretici birliğinin mevzuat sorunu olduğuna karar verme durumu ve üretici birliğinin finansman sorunu olduğuna karar verme

durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Oysa AB ülkelerinde üretici örgütlerinde eğitimin özel bir önemi vardır. Çünkü araştırmada yer alan ortakların istediği bilinçli yetiştiricilik ancak eğitimle mümkündür. Başarılı, üreticilerin dayanışma içerisinde, yenilikleri takip eden ve haklarını koruyabilmelerini sağlayan örgütlenme yapılarının kurulması eğitim ile sağlanabilir.

AB ülkelerinin neredeyse tamamında örgütlenme eğitimi veren kurumlar ve araştırma merkezleri bulunmaktadır. Ülkemizde de AB’de olduğu gibi, örgütlenme eğitimi veren kurumların sayısının artırılması, örgütlenmenin ilköğretimden itibaren farklı aşamalarda eğitim müfredatı içerisinde yer alması, eğitimin balıkçı örgütleri ortakları ve yöneticilerine hatta ortak olmayanlara, çocuklara ve kadınlara kısacası tüm halka ulaşması, örgütlenmenin kalkınmadaki rolü ve yararlarının iyi kavranması, örgütlenmeye verilen önemin artırılması gerekmektedir. Çünkü tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de su ürünleri üretimi ile ilgili her aşamada eğitim görmüş üreticilerin ve çalışanların daha kaliteli, daha verimli üretim yapabileceğine inanılmaktadır. Bu nedenle ülkemizde su ürünleri mühendisi istihdamı ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmalı ve yetiştiricilik işletmelerinde çalışan su ürünleri mühendislerinin sayısının artırılması gerekmektedir. Balık üretim tesisleri, su ürünleri üretimi, hastalık takibi, raporlama ve mevzuat konularında donanımlı olan su ürünleri mühendisleri ile AB standartlarına uygun üretim yapılabilir. Hatta araştırmada yer alan ortaklar, balık yemi üretilen fabrikalarda ve işleme tesislerinde de su ürünleri mühendisleri çalıştırılması gerektiğini, kendi işletmelerinde çalıştırmak için ise devletten teşvik beklediklerini savunmuşlardır.

Yapılan incelemede, örgütlenme ile ilgili basılı yayınlara ulaşılması ve bu tür yayınların bilinçlenme sürecine katkı sağlayabilmesi için okuma alışkanlığı olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu tür yayınlar ilgili kamu kurumları, üniversiteler ve üst örgütler tarafından hazırlanmalı, yayınlarda kolay anlaşılabilir sade bir dil kullanılmalı ve hem ortakların hem de yöneticilerin eline ulaşması sağlanmalıdır. Basılı yayınların yanında, kısa bilgilendirme filmleri, reklamlar hazırlanarak ve görsel medya araçları kullanılarak daha fazla kişiye ulaşması da sağlanabilir. Ancak bu süreçlerin maliyetleri yüksek olduğundan, diğer taraftan önemi de yüksek olduğundan mali olarak desteklenmesi şarttır.

Araştırmada kullanılan faktör analizi yöntemi ile ortakların üretici birliğine ortak olma nedenleri de incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, su ürünleri üretici birliği ortaklarının üretici birliğine ortak olma

nedenlerini etkileyen faktörler üretici birliğinin teknik ve ekonomik desteği, üretici birliğinin faaliyetlerinden yararlanmak olarak belirlenmiştir. Nitekim araştırma bölgesindeki üreticilerin üretici birliğine ortak olmaları ile yerine getirilmesi gereken birçok prosedürü daha kolay çözümlediği ortaya çıkmıştır.

Araştırmada faktör analizi ile ortakların üretici birliği ilgili düşüncelerini ve değerlendirmelerini etkileyen faktörler de incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, su ürünleri üretici birliği ortaklarının üretici birliği ile ilgili düşünce ve değerlendirmelerini etkileyen faktörler, üretici birliğine duyulan güven, üretici birliğinin ortakların refahına olan etkisi, üretici birliğine ortak olmanın sağladığı faydalar, üretici birliğinin sağladığı kolaylıklar ve üretici birliğinin başarısıdır.

Sonuç olarak çalışmada, ülkemizdeki üretici örgütlenmeleri için AB tipi örgütlenmeler örnek alınsa da söz konusu faktörlerin birçoğu örgütler tarafından karşılanamadığından ve AB’deki üretici örgütlenmeleri ile yapısal ve işlevsel farklılıklardan dolayı istenen başarının elde edilemediği ortaya çıkmıştır. Avrupa Birliği’nde su ürünleri örgütleri; üreticiyi koruyan ve su ürünleri piyasasına yön veren niteliktedir. Ayrıca, AB’deki üretici örgütlenmesinde örgütlenmeyi oluşturan unsurlar, görev ve sorumlulukları ile birbirlerini tamamlayan yapıdadır. Yapısal olarak ülkemizden farklı olan üretici örgütlenmeleri tarımsal politikaya yön verilmesi amacıyla lobi faaliyetleri de gerçekleştirmektedir. Hatta AB’deki tarımsal örgütler, piyasaları düzenlemede kullanılan AB fonlarından yararlanmak için bir araya gelerek, yeni üretici organizasyonları kurabilmektedir. Ülkemizde de AB ülkelerindeki gibi, üreticileri bir araya getirecek, örgütlenmeyi kolaylaştıracak yasal düzenlemelerin yapılması yararlı olacaktır.

Teşekkür

Bu tez Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından FDK-2017-2945 nolu proje ile desteklenmiştir.

Kaynaklar

- Anonim. 2017. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Antalya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Balıkçılık ve Su Ürünleri; [Erişim tarihi: 10.02.2021]. Erişim Adresi: <https://antalya.tarimorman.gov.tr/Menu/67/%E2%80%8Bbalikcilik-Ve-Su-Urunleri>
- Anonim. 2019. Su Ürünleri Yetiştiricileri Üretici Merkez Birliği, 7. Su Ürünleri Yetiştiriciliği Çalıştay; [Erişim tarihi: 10.06.2020]. Erişim Adresi: <http://suymerbir.org.tr/wp-content/uploads/2019/11/7.-%C3%87al%C4%B1%C5%9Ftay-Kitab%C4%B1.pdf>

- Doğan K, Yıldız M. 2008. Marmara Bölgesi gökkuşağı alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) işletmelerinde çalışanların sosyo-ekonomik analizi. İstanbul University Journal of Fisheries and Aquatic Sciences. 23:17-27.
- Erman E, Küçük F. 2016. Korkuteli (Antalya)'deki alabalık işletmelerinin yapısal analizi. Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi Dergisi. 12(1):58-74.
- Joseph F, Hair JR, William CB, Barry JB, Rolph EA. 2009. Multivariate data analysis. 7th edition. London: Pearson Publishing 816 p.
- Kalaycı Ş. 2005. SPSS Uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kleinbaum DG, Kupper LL, Muller KE, Nizan A. 1997. Applied regression analysis and other multivariate methods. Boston: Duxbury Press 798 p.
- Likert R. 1967. The methods of constructing an attitude scale, In: M Fishbein editor. Readings in attitude theory of measurement. New York: John Wiley and Sons. p. 90-95.
- Özdamar K. 2010. Paket programlar ile istatistiksel andri analizi (Çok değişkenli analizler), 7. Baskı. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Şen EB, Yılmaz S. 2017. Su Ürünleri Yetiştiriciliğinde GLOBALGAP. 1 th International Water Congress ve 4. Ulusal Su Kongresi; Afyon, Türkiye.
- Turan İ, Şimşek Ü. 2015. Eğitim Araştırmalarında Likert Ölçeği ve Likert-Tipi Soruların Kullanımı ve Analizi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 30:186-203.
- Yılmaz S, Erdilal R, Kebapçioğlu T. 2009. Su ürünleri sektöründeki ekonomik organizasyonlardan üretici birlikleri. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 22(2):223-232.